

Messadi davart il preventiv 2019

Preziau signur president dil parlament
Stimadas parlamentarias, preziai parlamentararis

El sequent presentein nus a Vus il preventiv per il quen current 2019 ed il preventiv per il quen d'investiziun 2019. La suprastanza communal ha discutau detagliadamein il preventiv 2019 ils 17 da settember 2018 e deliberau el igl 1. d'october 2018 per mauns dil parlament.

Observaziuns generalas

Las finanzas fan vinavon ils pli gronds quitaus alla vischnaunca dad Ilanz/Glion. Il preventiv 2019 presentaus dalla suprastanza communal prevesa el quen current in resultat bunamein equilibrau (deficit da CHF 39'524.00). Per contonscher quei resultat astgan ins denton buca mo setener vid il veder. Pertgei las amortisaziuns carschentas, l'avertura dalla nova scola professiunala e la digren da scolaras e scolars alla scola da talents, en special da scolaras e scolars d'ordeifer, muntan ina grevezia supplementara da varga CHF 600'000. Quella vala ei da cumpensar cun mesiras adequatas.

Sin fundament dall'activitad d'investiziun aunc adina tuttina gronda vegnan las amortisaziuns a crescer vinavon el futur. Quei vegn ad engrevegiar il quen current. Quei connex denter l'activitad d'investiziun e las amortisaziuns muossa che buca sulettamein il quen current – pia il menaschi quotidian – ei la sfida primara per las finanzas dalla vischnaunca, mobein era il quen d'investiziun. Quei semuossa era en cumparegliaziun cun la summa d'investiziun en media da tut las 13 vischnauncas ils onns avon la fusiun, la quala importava tenor il messadi davart la fusiun CHF 1.8 miu. netto (incl. la vischnaunca da Schluein). Els quater onns dapi la fusiun han ins investiu en media CHF 4.2 miu. netto. Quella gronda activitad d'investiziun ei denton era ina consequenza dils onns avon, cura ch'ins ha per part investiu mo il pli necessari per mantener las infrastructures. L'auter onn vul ins sefocussar quei che pertucca il quen d'investiziun sin projects currents. Numerus auters projects sin rucca ston denton vegnir spustai.

Tuttina resta il grad d'atgna finanziaziun nunsufficients e sut las circumstanziis existentas ei in grad d'atgna finanziaziun saun da silmeins 80 pertschien buca pusseivels il proxim temps. Ina midada fuss probablamein realisabla mo cun entradas supplementaras, ina reducziun massiva dallas prestaziuns ni ina renunzia ad investiziuns. Ils dus davos facturs han ins integräu el preventiv aschi lunsch sco pusseivel. Plinavon ha resp. vegn la suprastanza communal a presentar al parlament in alzament dalla taglia sin immobilias (messadi per la sesida dils 24 d'october 2018), in'adattaziun dallas taxas da baghegiar (messadi per la sesida dils 24 d'october 2018), l'introducziun d'ina taxa per la gestiun dils rumians (2019) ed ina regulaziun finanziaria per mantener las ovras da meglieraziun (2019). En cumparegliaziun cun las vischnauncas vischinas ni cun vischnauncas da medema grondezia ha la vischnaunca dad Ilanz/Glion en tut ils quater secturs tariffas pli bassas che cuvieran buc ils cuosts ni ch'in incassament da taxas manca diltut.

Malgrad quellas constataziuns ston ins adina puspei examinar da rudien il menaschi e controllar cun egl critic las expensas, ils process ed ils survetschs. Actualmeins vegn ei fatg ina consultaziun interna dallas collavuraturas e dils collavuratur per elavurar ulteriuras propostas d'optimaziun. La

suprastonza communal ei cunscenta che las incumbensas Maissen ed Alig – che pretendan omisduas propostas per stabilisar las finanzas – ein aunc pendentas.

Sguard retrospectiv sin la situaziun da partenza avon la fusiun

Cun l'argumentaziun che las finanzas sappien buca vegnir stabilisadas el futur senza entradas supplementaras ha la suprastonza communal proponiu 2016 e 2017 al parlament d'alzar il pei da taglia. Il parlament ha refusau omisduas gadas la proposta. Il motiv principal per quella decisiun ei il fatg ch'ins haveva mess en vosta el rom dalla fusiun in pei da taglia da 100 pertschien per in pli liung temps. Igl emprem stoppien ins presentar mesiras da spargn.

La determinaziun dil pei da taglia da 100 pertschien sebas sin la planisaziun dallas finanzas elavurada igl onn 2011. Quella calculescha la situaziun finanziaria dalla nova vischnaunca per ils emprems otg onns. Ina planisaziun da finanzas lavura cun aproximaziuns e ipotesas davart il svilup futur. Denter auter han ins fatg las suandontas supposiziuns ch'ei denton s'effectuadas differentamein cun fusiunar la vischnaunca:

- La planisaziun da finanzas ha era risguardau la vischnaunca da Schluein che fageva medemamein part dil project da fusiun Glion+ e ch'ei enconuscentamein sedecidida encunter la fusiun. La vischnaunca da Schluein s'udeva el rom dil project Glion+ tier las vischnauncas cun bunas finanzas, era concernent las entradas da taglia per tgau.
- Investiziuns: per ils emprems otg onns han ins calculau cun investiziuns annualas nettas da CHF 2.7 miu. La realitad: ils onns 2014 tochen 2017 han ins investiu annualmein CHF 4.2 miu. netto. La sanaziun dalla scola professiunala, l'untgida da Glion, il sutpassadi da peduns alla staziun e biars auters projects eran buca cuntenti ella planisaziun dallas finanzas da lezza ga. Per consequenza ein ussa era las amortisaziuns ch'ins sto cudischar sur il quen current pli aultas.
- Persunal: la planisaziun dallas finanzas sebasava sin la supposiziun ch'il diember dil personal vegni reducius ils emprems siat onns per ver 850 pertschiens da plazzas. En realitad semuossa ei ussa che quella supposiziun ei stada memia optimistica. Ils motivs ein denter auter:
  - o Biaras lavurs che las suprastonzas communalas fagevan antruras en lavur da milissa ed aschia quasi gratuitamein vegnan exequidas oz dallas employadas e dils employai d'administraziun (p.ex. uffeci da baghegiar, elavuraziun da damondas, tgira digl archiv, differentas incumbensas da direcziun).
  - o Grazia alla nova grondezia vegnan certas incumbensas exequidas a moda pli professiunala, p.ex. administraziun d'immobilies, uffeci social ni da baghegiar.
  - o Novas incumbensas ein vegnidas vitier, p.ex. incasso taxa da hosps, translaziuns.
  - o La ferma dependenza dall'activitad d'investiziun munta buca mo ina grevezia finanziaria, mobein ligia era resursas persunalas ell'administraziun (planisaziun, offertas, contractivas, accumpignament da projects, controlla dalla realisaziun, controlla dils cuosts, rendaquen, cudischiuns etc.).
  - o El decuors dils davos tschun onns eis ei semussau ch'igl ei bia pli complex e ch'ei drova bia dapli temps che quintau per dumignar la fusiun e per reunir las 13 vischnauncas.
  - o Denter la decisiun da fusiunar e l'entrada en vigur dalla fusiun han ins creau novas plazzas.

Quels motivs contribueschan al fatg ch'ina reducziun dil personal ella dimensiun planisada ei buca realisabla.

- Nova ulivaziun da finanzas: ins ha quintau cun recavs supplementars annuals da CHF 665'000, perquei ch'ins ha supponiu che grondas vischnauncas fusiunadas profiteschien dil niev sistem. La realitad: la nova concepziun dall'ulivaziun da finanzas e dallas incumbensas (NGF) entrada en vigur igl onn 2016 muossa negin augment en cumparegliaziun cun las contribuziuns dils onns 2014 e 2015.
- Cuosts materials: ins ha quintau cun ina reducziun dils cuosts materials da CHF 250'000 (respargn da cuosts els secturs manteniment, incumbensas a tiarzs, informatica, material da biro, acquists, etc.). Gia igl'emprim onn dalla fusiun quintavan ins che quei effect semuossi cun CHF 200'000. La realitad: la supposiziun ei stada memia optimistica, las lavurs caschunadas dalla fusiun pretendan survetschs da tiarzs (p.ex. reuniun dalla planisaziun locala). Il svilup dall'informatica ei rasants e caschuna gronda cuosts. Quei che pertucca il manteniment ein ins sereferius al standard d'antruras che era per part fetg bass resp. nua che las lavurs s'accumulavan.
- scola: la planisaziun da finanzas sebasava sin cundiziuns generalas nunmidadas e sin negin augment dils cuosts. La realitad: la nova lescha da scola, l'introducziun dil Plan d'instrucziun 21 ed il fatg che scolaras e scolaras dallas vischnauncas da Sagogn e Schluein crodan naven cuostan considerablamein dapli resp. procuran per entradas considerablamein pli bassas (mirar messadi davart il preventiv repassau 2018).
- La taglia sin immobilias: la planisaziun dallas finanzas ha quintau ch'il nivel dil recav resti tuttina. La realitad: ins ha fixau la tariffa da taglia sin 1 promil. Quei munta ina reducziun dil recav, pertgei che mo quater dallas anteriuras vischnauncas havevan la medema tariffa. Tut tshellas havevan ina tariffa da taglia denter 1.5 e 2 promils.
- Svilup dils cuosts el sector dalla sanadad: en quei sector ein ils cuosts s'augmentai dapi la fusiun per CHF 160'000 da CHF 1.7 miu. sin CHF 1.86 miu. Quei han ins buca saviu prever el rom dalla planisaziun dallas finanzas. Fertan che la contribuziun per il spital regional ei sereducida, ein las contribuziuns per las casas da tgira e per la spitex s'augmentadas fetg.

Quella cuorta analisa muossa che divers facturs ein sesviluppai auter che quintau dapi la fusiun e ch'ei resulta da quei en total – malgrad auters effects da sinergia positivs – consequenzas negativass per las finanzas. Quei svilup ha denton per gronda part da far nuot cun la fusiun (midadas dallas cundiziuns da basa sin nivel cantunal, fusiuns da vischnauncas ella regiun, projects gronds). Quei svilup havess era engrevegiau las anteriuras vischnauncas sulettas e quei probablamein en ina dimensiun aunc bia pli gronda. Ultra da quei havessen las anteriuras vischnauncas carteivlamein buca saviu purtar persulas las investiziuns dils davos onns ell'infrastructura ed en novs projects.

Il fatg che las supposiziuns fatgas avon la fusiun arisguard il svilup dallas finanzas ein idas en in'otra direcziun ston ins risguardar cun valetar il svilup finanziel futur, la libertad d'agir el quen current, il program d'investiziun ed en connex cun mesiras.

Explicaziuns arisguard il preventiv quen current 2019

Amortisaziuns

Per consequenza dalla gronda activitad d'investiziun s'augmentan era las amortisaziuns. Quellas sto il quen current purtar (expensas + CHF 350'000).

Manteniment da baghetgs

En consideraziun dallas numerusas immobilias ei – quei che pertucca il manteniment da baghetgs – il basegns gronds. Tuttina vul ins restrenscher el al pli necessari (expensas – CHF 300'000).

Parc dad autos

Differents vehichels (auto da polizia annada 2005, bus da scola) ein vegls e stuessen vegnir remplazzai. Ils vehichels duein denton restar en funcziun aschi ditg sco pusseivel ed in remplazzament ei perquei buca budgetaus. El cass da reparaturas pli grondas ston ins lu decider da cass a cass, sche quellas valan la peina ni sch'il vehichel sto vegnir remplazzaus.

Taxas d'aua e d'aua piarsa

Igl alzament dallas taxas d'aua e d'aua piarsa han era consequenzas per il quen current. Pertgei era per tut las immobilias che fan part dalla facultad administrativa ston las taxas vegnir messas a quen internamein (expensas + CHF 75'000).

Administraziun communal

Naven digl onn 2019 fa la vischnaunca da Breil buca pli part dall'allianza da taglia Glion (expensas – CHF 80'000 indemnisaziun a vischnauncas per las controllas d'entrada; recav – CHF 88'000 indemnisaziun dil Cantun). La suprastanza communal ha plinavon examinau il respargn che resultass sch'ins strihass il feagl official e schess pagar quel las habitontas ed ils habitonts (expensas – CHF 67'000). Cunquei ch'il prezi d'abonnament favoreivel da CHF 33 ei il resultat d'ina cuvegna denter la Regiun Surselva e la Somedia – sut la cundiziun che tut las vischnauncas separticipeschien – muntass la retratga da quella cuvegna e la lectura prevalentamein online in augment dil prezi. Per buca periclitare la cuvegna ha la suprastanza communal decidiu da buca strihar il feagl official.

Pumpiers

Per la protecziun encunter aua gronda ston ins acquistar barrieras d'aua mobilas e reutilisablas. Quei acquist vegn repartius sin ils proxims tschun onns (expensas + CHF 30'000 annualmein). L'assicuranza d'edifecis sustegn quei acquist.

Defensiun militar

Igl onn 2018 ei il cantunament a Glion staus occupaus fetg bein. Cun ina tala occupaziun vegn ins probablamein buc a saver quintar 2019, cunquei ch'il militar e la polizia han annunziu meins cuors tochen ussa (recav – CHF 25'000).

Scoletta/scola primara/scalem secundar I

Plan d'instrucziun 21 – novs roms, novs mieds d'instrucziun, dapli lecziuns sin il scalem primar:

Cun introducir il niev plan d'instrucziun ei il diember da lecziuns s'augmentaus cunzun sin il scalem primar. Cun la mesira da spargn da buca pli sparter da principi las classas han ins saviu cumpensar finanziamein quei augment da lecziuns. Cuosts supplementars per acquistar ils mieds d'instrucziun selain buc impedir ils proxims onns. Cunzun l'introducziun dil rom medias ed informatica sin il scalem primar ha in effect sin il preventiv. Plinavon ston las tablas digitalas dall'emprema generaziun (scalem superiur e primar, Glion) installadas avon diesch onns vegnir remplazzadas tec a tec (pervia da tocca da reserva ch'ins sa buca pli retrer). Ins emprova da survegnir per quei sector da hardware aunc ina ga in sustegn finanziel dil Padrinadi svizzer per vischnauncas da muntogna.

Decisiun dil Tribunal federal dils 7 da december 2017 – neginas contribuziuns dils geniturs:

Dapi la decisiun dil Tribunal federal astgan ins buca pli pretender dils geniturs contribuziuns per entradas, transports, alloschis, etc. Ina contribuziun (CHF 10 per scolarettas e scolarets, CHF 14 per scolaras e scolars primars e CHF 16 per scolaras e scolars dil scalem superiur a di) astga mo vegnir messa a quen per l'alimentaziun, sch'ils daners san vegnir spargnai a casa. La consequenza ei in alzament da quels contos sin tut ils scalems.

Fusiun dils dus scalems superiurs Glion/Rueun 2019/20:

La reducziun dils cuosts tier las pagas dalla magistraglia ed ils cuosts da transport supplementars Rueun–Glion (uost tochen december 2019) en consequenza dalla fusiun dils scalems superiurs han ins risguardau el preventiv. Cun serrar il scalem superiur da Rueun han ins adattau las lecziuns dils coordinaturs locals resp. dalla direcziun dalla scola. Era quei che pertucca il manteniment dallas immobilias san ins spargnar. Ils cuosts da transport levamein alzai san ins cumpensar bunamein cun respargns dils transports Luven–Glion.

Coordinaturs locals:

Cunquei ch'in menaschi da scola sa buca vegnir mantenius els singuls loghens da scola senza ils coordinaturs locals, han ins calculau els el budget. Lur incumbensas che vegnan recumpensadas sulettamein cun ½ tochen 2 lecziuns per liug ein enumeradas ell'aschunta.

Part GGG greveziis scola:

El rom dalla nova ulivaziun da finanzas dat ei aunc ina pintga contribuziun allas greveziis da scola. Quella vegn calculada a maun dil diember da scolaras e scolars per habitontas e habitonts, independentamein dil diember da loghens da scola. Sin fundament dil diember da scolaras e scolars levamein regressiv en cumparegliaziun cun igl onn 2018 sereducescha la summa denton surproporzionalmein (recav – CHF 90'000).

Scola da talents

Il surpli d'expensas dalla scola da talents dependa fetg dil diember da scolaras e scolars d'ordeifer e dil diember da scolaras e scolars total. Suenther fetg buns onns sereducescha quei diember igl onn 2019 per 7 scolaras e scolars. Aschia sediminescha la taxa da scola da scolaras e scolars externs (recav – CHF 175'000) sco era la contribuziun dil Cantun (recav – CHF 55'000).

Formaziun da basa professiunala

Cun igl onn da scola 2018/19 han ins priu en funcziun la scola professiunala cun il center da formaziun da lenn sanau. La gronda investiziun ha ussa per consequenza amortisaziuns corrispundentas che san buca vegnir cuvretgas cun ils recavs dils utilisaders. La renovaziun ei denton stada in'investiziun per Glion sco liug da formaziun per buca piarder la scola professiunala ed il center da formaziun da lenn. Quella grevezia importa netto ver CHF 180'000.

Forestalessen

La fin digl onn 2017 ei il prezi da lenna s'augmentaus a cuort termin. Gia l'emprema mesadad digl onn 2018 eis el denton gia puspei sbassaus. Per quei ein las entradas dalla vendita da lenna puspei vegnidadas budgetadas cun pli gronda precauziun.

Cuosts

Sin fundament dils tscheins bass sereduceschan ils cuosts da tscheins per CHF 50'000.

Explicaziuns davart il preventiv per il quen d'investiziun 2019

Investiziuns suspendidas

Per motivs da spargn ein diversas investiziuns vegnidas etappadas ni spustadas:

- pumpiers: spustau remplazzament dil bus da squadra da 30 onns (CHF 80'000)
- realisar 2019 mo l'emprema etappa dalla sanaziun dil plaz da giugs Paradisgärtli (CHF 75'000)
- spustau planisaziun e sanaziun dalla Via S. Clau Sura Rueun (CHF 100'000 resp. CHF 820'000)
- spustau sanaziun dalla cuvrada dalla Via Santeri (CHF 760'000)
- spustau remplazzament d'in vehichel da rumir neiv, annada 2009 (CHF 250'000)
- spustau meglieraziun dalla via sin l'Alp da Schnaus (CHF 150'000)
- spustau sanaziun da vias da funs a Luven, Siat e Castrisch (CHF 366'000)

Renovaziun digl areal dalla staziun e dils autos da posta

Quei che pertucca las expensas colligiadas cun il project e previdas per igl onn 2019 dat ei la resalva dalla decisiun davart il credit d'obligaziun dallas votantas e dils votants ils 25 da november 2018.

Proposta

Sin fundament dallas explicaziuns precedentas propona la suprastonza communal al parlament:

- d'approbar il preventiv per il quen current 2019;
- d'approbar il preventiv per il quen d'investiziun 2019.

Ilanz/Glion, igl 1. d'october 2018

Supastonza communal Ilanz/Glion

Aschuntas

Incumbensas dils coordinaturs locals

Persuna da contact locala per:

- personas d'instrucziun
- scolaras/scolars e geniturs
- direcziun dalla scola/secretariat (p.ex. survetsch da posta jamnil)
- pedel da scola
- inspectorat da scola
- instituziuns externas

Planisaziun digl onn

Il coordinatur local tschenta ensemen il calender annual per la scola locala, cun quei che mintga fracziun organischescha differentas occurrenzas.

Sesidas da team

Il coordinatur local prepara las sesidas da team mensilas, meina quellas e scriva il protocol. El ei era responsabels d'elavurar las decisiuns.

Occurrenzas

Il coordinatur local organischescha ensemen cun il team da scola las suandontas occurrenzas:

- di da sport (repartiziun dallas gruppas, liug d'occurrenza, transports da scolars, etc.)
- fiastas da Nadal (musicals, tocs da teater, canzuns, etc.)
- cantar el rom da suentermiezdis da seniors, cantar da Buania, communiun, creisma
- dis da skis (transports da scolars, gentars, cartas dil di, personas accumpignontas, etc.)
- dis da viseta
- seras da geniturs (coordinar ils discuors da geniturs)
- dis ed jamnas da project
- rimnar pupi
- viadis da scola
- seras e festivitads da finiziun

Survetsch da pichet

Il coordinatur local ei avon liug ed organischescha agid al liug els suandonts cass d'urgenza:

- pannas tecnicas (interrupziun dil current, problems cun igl internet, apparats defects, etc.)
- assenza da personas d'instrucziun (p.ex. pervia da malsogna) > lecziuns da survegionza e da substituziun

Sesidas

Il coordinatur local fa part dallas tschun tochen sis sesidas cun la direcziun dalla scola la mesjamna suentermiezdi. El informescha las personas d'instrucziun davart las decisiuns.

Uraris

Il coordinatur local gida la direcziun dalla scola da far ils uraris, cun quei ch'el enconuscha meglier las cundiziuns localas.

Preventiv ed empustaziun da material

En collavuraziun cun las personas d'instrucziun ei il coordinatur local responsabels d'inoltrar punctualmein il preventiv alla direcziun dalla scola e da tschentiar ensemen ed empustar il material da scola per igl entir onn da scola ellas fracziuns.